

Dombrovski Áron: Referálnak-e a fiktív nevek? A negatív egzisztenciális állítások problémája és a kategóriahiba-ellenvetés

Absztrakt

Több mint negyven éve, hogy Saul Kripke 1970-ben megtartotta immáron klasszikussá vált előadásait, amelyek a *Megnevezés és szükségszerűség* című kötetben láttak napvilágot. Ezeket az előadásokat azóta sokan kommentálták, maradtak azonban a Kripke által itt kifejtett és védelmezett merev jelölők tézisével kapcsolatban olyan elvarratlan szálak, amelyek kikezdhetik a tézis általános érvényű elfogadását – ilyen az úgynevezett nem-referáló nevek vagy üres nevek problémája is. A témának Kripke 1973-ban önálló előadássorozatot szentelt a *John Locke Lectures* keretein belül, az előadások szövegei viszont egészen a közelmúltig csak kevesek számára, kéziratos formában voltak hozzáférhetőek.

Előadásomban két, egymással szorosan összefüggő témát szeretnék érinteni. Az első részben, amennyire ez lehetséges, átfogóan rekonstruálom Kripke nézeteit az üres neveket tartalmazó mondatokkal és különösen a negatív egzisztenciális állításokkal kapcsolatban a 2013-ban megjelent *Reference and Existence – The John Locke Lectures* című könyve alapján. Álláspontját három fogalmi megkülönböztetés mentén kívánom tárgyalni, melyek végül elvezetnek a fikcionális diskurzus állításainak különböző interpretációihoz. Bár Kripke volt az első, aki ilyen finoman szemcsézett distinkciók mentén volt képes elemezni a fiktív karakterekről szóló állításokat, a rekonstrukció során világossá válik, hogy nem tudja teljes mértékben megoldani a negatív egzisztenciális állítások problémáját.

Ezek után térek rá Nathan Salmon elméletére, aki Kripke meglátásait nagymértékben felhasználta saját nézeteinek kialakításához, a hibákat és hiányosságokat azonban kiküszöbölte. Salmon a fikcionális diskurzus mondatainak plauzibilis elemzését adja, a negatív egzisztenciális állítások mégsem férnek bele az általa felállított keretbe, így egy sajátos parafrázist alkalmaz ezekre a kijelentésekre, amelynek alapgondolata Russellig nyúlik vissza: ez a fiktív nevek deskriptív használata. Salmon ezzel módszerrel képes kezelni a problémát.

Ezt az összehasonlító-elemző bemutatást, amelyet a XXXII. OTDK-n adtam elő, most egy problémacentrikus résszel is szeretném kiegészíteni, ennek fókuszában pedig a kategóriahiba-ellenvetés áll.

Az előadás elejétől egy fontos előfeltevésem az, hogy a merev jelölők közvetlenül referáló nevek, azaz a jelöleten kívül nem rendelkeznek semmilyen szemantikai tartalommal. Ennek következményeként a fiktív nevek minden esetben referálni fognak, mégpedig egy *absztrakt*

artefaktumra, vagyis emberalkotta absztrakt tárgyra. Úgy is megfogalmazhatjuk, hogy a merev jelölők elmélet „árukapcsolással” együtt jár az absztrakt artefaktualizmussal, így az utóbbit támadó, ellehetetlenítő problémák maguk után rántják a merev jelölők tézisének is. Mark Sainsbury pedig talált egy súlyos problémát az artefaktualizmusban, ez az úgynevezett kategóriahiba-ellenvetés.

A kategóriahiba-ellenvetés lényege az, hogy a fiktív karaktereket absztrakt tárgyaknak tételezi, pedig mi konkrét entitásokként szoktunk róluk beszélni. Zvolenszky Zsófia párhuzamot állít Sainsbury kategóriahiba-ellenvetése és a David Lewist támadó „hitetlenkedő pillantások” ellenvetéssel. Ennek alapján a probléma abban állna, hogy aki artefaktualista, az egy olyan, hihetetlen álláspont mellett van elköteleződve, amit hétköznapi vélekedéseink alapján hamisnak tartanánk, az elmélet episztemikus valószínűsége így rendkívül alacsony.

Ebben a megfogalmazásban a probléma kivédhető; állításom szerint azonban Zvolenszky hibát követ el, amikor Sainsbury ellenvetését a „hitetlenkedő pillantások” ellenvetés sémájára akarja redukálni, az artefaktualizmussal ugyanis Sainsbury szerint ennél komolyabb problémák vannak: mindannyian meg tudjuk jeleníteni képzeletünkben Sherlock Holmes alakját, de hogyan lehetséges ez, ha Holmes absztrakt dolog, hiszen absztrakt dolgokat nem tudok elképzelni? A felvetés egy kettős dilemma elé állít: vagy hamis az artefaktualizmus és Sherlock Holmes nem egy absztrakt artefaktum, vagy pedig az amit elképzeltem az nem is Sherlock Holmes. Előadásom második részében meg szeretném védeni az absztrakt artefaktualizmust a kategóriahiba-ellenvetés erősebb változatával szemben, levonva azt a konklúziót, hogy az elmélet tartható marad.